

Z letopisů Sázkavých

Historický román od V. Beneše Třebízského.

"Rač, otče důstojný, na soud zasednouti sám," obrátil se kníže k biskupovi.

"Já mi odpust, veliký vojvodo, mě strážáni. Padlo by třeba na mne podezření, že jsem snad strannícky, protože jsem před nedávem s upatem nežil v dobrém přátelství."

Biskup stařeček setřel si z čela krupěje potu, jež vystávaly na něm jako hráčky a kanuly dolů po tvářích.

I Břevnovskému bylo nějak horoko pod zdejšími klenbami.

"Mluv, opate, noudíš mluviti! Pomni, že dotknouta čest tvá i do bré jméno tvé způsobem nejostřejším, nejen pro dnešek, ale pro všechny pozdní věky, pokud si budou Čechové vyprávěti o Božetěchovi, jenž klášter sázavský tak zvelebil, učiniv jej prvním mezi českými kláštery a v letech pozdních slávu svou posvnil. — Nechej sem ani svědka volati, protože slova tím dosud nevším. Mluv a haj se tedy zatím sám."

"Když mne počtili bratři berlou opatskou a když nikdo o Božetěchovi ani zlého nepomyslil, byly zjevné cesty má i kroky mé. Buďtež tedy také zjevný, když nejen že myslí zlé o něm, ale i mluví před tvou milostí a bratrem visitátorem i panem biskupem! Dej jen zavolati svědka po vůli žalobcové. Ať tedy vypoví, čím vinen Božetěch."

Kníže pokynul, ale dvěře rozvěřily se teprv za chvíli.

Vrátník Božek byl také přítomen; musili mu však připomenouti, že má otevřít; ale dnes ruce starého fortníka seslábly na závodu tak, že jí nemohly ani pohnouti. Musil přiskočiti Křivohlav, aby Božkovi pomohl.

Vrátník skorem neviděl, ani neslyšel. Oči měl cele zakaleny slzami a to již v šedivého vrátníka něco znamenalo.

Uměl-li některý z bratří a on mu otvíral umrlčí komoru, činil to s tak lhostejnou tváří, jako když někdo zabuší na bránu a on spěchá odtáhnout ve fortně závoru. Ani smáti se, ani plakati neviděl nikdo sázavské fortně.

Rozvěřeny dvěma věseli do síně jakýs kmet s hlavou svěšenou a mžikem zapadly zas za ním závoru.

Dva mniši dovedli jej nahoru před knížete.

Byl to Krušina. Nikomu se ani nepodíval v obličej a knížeti i biskupovi se ani neuklonil.

"Tvé jméno?" otázal se Břetislav svědka.

"Krušina!"

"Tvůj stav?"

"Nájemník klášterského dvora."

"Neboj se, človče! Mluv beze strachu i bez ohledu," napomínal kmeta opat Břevnovský.

Vojvoda nahnul se k biskupovi, pověděl mu, že prý je skoro nehodno dovolávati se svědeckví kmetů proti Božetěchovi.

Stařeček Kosmas pokrčil ramena a pohladil si po svém zvyku opět místo odpovědi hloučký vous.

"Znáš důstojného opata sázavského, Božetěcha?"

Vojvoda se musil k této otázce pfinutiti, nějak mu ani přes rty nechtěla.

"Znám!"

"Ukřídil ti kdy čím?"

Teprv nyní pozdvihl kmet hlavu a podíval se na knížete, ale neodpověděl.

"Pověz mi na své svědomí, po čem se tě ptám!"

"Vidíš, pane, tyhle mé vlasy? — Před půl letem byly hnědé jako kaštany a nyní jsou bílé jako snh. — Vidíš tyhle mé tváře? Před půl letem se usmívaly den co den, protože jsem měl pod svou střešou pokoj a štěstí. A jdi se tam, pane, podívat nyní! — Uvidíš usouzenou ženu s dvěma rozbítky — a Ubohá žena má! — Nekřátné děti mé!"

Kmet sepal ruce a zraky jeho zaletly se ku kamenné dlažbě. "Dopověz jen vše, co víš bez ohledu! — Jsi k tomu zavázán svým svědomím!"

Břevnovský opat napomínal Krušinu už podruhé.

"Měj jsem deuru; ale už jí nemám. Kvetla můj pane, jako rže,

že; ale odkvetla v máji. A věř, kdo mne o ni připravil! — Opat Božetěch!"

Kananoovo oko zalesklo se důbohou radostí.

"A věřím tomu, pane, jako jsem dříve věřil svému jedinému Bohu. Deura má zmloula v máji a od těch dob nikde ani po ní památky. Noudžoš si ani pomyslit, co jsem vytrpěl a se mnou žena má. — My šli tak pokojně, tak šťastně a má deura byla tak hodná, že jí nebylo rovně po celé zdejší župě. Potom se vplížil opat mezi nás! — Než, k čemu povídat dál? — Jdi se tam podívat nyní a uvidíš všecko na své oči nejlépe. Zhrozil bys se, jak to u nás vypadá. Doma mne všecko děsí, ve spaní pronásledují mne brozné sny. — Aby uschla ta ruka a zvala tělo jeho jako věnce Radce mé! Muž již pokutování Božetěcha nepomůže. Nic platno, ani kdybys mi hlavu jeho podával. Upreho, Krušino, štěstí tvé a kdybys dělal co děláš, už se ti vícekrát nevrátí."

Nebohý zaslepený muž zakryl si oči oběma rukama.

Opat Božetěch měl ruce sepaljaty a zraky upřeny ke kříži; tváře jeho byly zataženy výrazem tak zcela podobným tomu, kterýž zrcadlil se v lici Ukřizovaného nad hlavou knížete.

"A ukryl prý ji a zavedl odtud daleko?"

"Že ji ukryl a zavedl?"

Vojvoda podíval se přísným zrakem při této otázce na Kanana, jehož zraky podobaly se hledům bazilišům.

Mnich si toho však nevšiml, že kníže se dívá na něho.

"Že ji Božetěch ukryl a zavedl?" otázal se hrozivým hlasem Břetislav podruhé a přivítává jeho tvář se zachmuřila zlověstným mrakem.

"Rekl mi tak otec Kanan, jenž první roznil v prsou mých zášti proti opatovi. Já ho zaklínal, já ho prosil, ale jeho výpověď byla vždycky, že opat svedl deuru mou."

"Lžeš, chlape! — Nestoudně lžeš! Tvá deura ovšem ukryta od máje, ale ve vlnách Sázkavy!" zahučel Kanan.

"Má deura—má Radka že ve vlnách Sázkavy?" zabědoval Krušina a bědování jeho rozlehlo se příšerným ohlasem zdejšími stěnami.

Potom se uchopil kmet za vlasy a rval si je vši silou, jako pomínulý.

"Už mi má dítě nikdo nikdy nevrátí! — K čemu jsem si tě vychoval, Radko má, a proč jsem se na tebe těšil? — Za to všecky, mniši-lysohlavci, volám na boží soud. Ať se ten klášter se všemi vámi propadne! — A toho vašeho opata ať odnesou ďáblové za živa. — Bylo by nejlépe, Božetěchu, abych tě okamžitě zardousl. Ale žij a trap se tím, žes zahubil dva životy. Aby ti bylo tvé posvěcení k zatracení!"

Potom zalomil kmet rukama nad hlavou, až mu v nich kosti praskaly.

"Pak se má, ehudinka, vrátiti! — Což nevíš, ty hlavo má, že vody nikdy nikoho nazpět nepouští? — Aspoň jsi tam došla pokoj! — Třeba vlny nahore hucívaly a vzteky se běsným hukotem, dole v řece od roku do roku ticho hrobové!"

Pak se vrhl kmet ke dveřím. Odrázel závoru, vyřítil se do dvora, prechal k řece a s řekou do skal hluboko v lesiny.

"Jdu, Radko, za tebou, abych si tě vyhledal!" odráželo se o skály děsivou ozvěnou.

Za všeobecného úžasu vedral se do síně až k samé vojvodské stolici jakýs hoch a vrhl se před knížetem na dlažbu.

"Nevinen je pan opat, jasný kníže! — Mohu na to okamžitě ukázat, jako Radka umřela. Já jí slyšel, co si povídala, nežli skočila do Sázkavy. Žel, že jsem jí více pomoci nemohl. Sotva že mne uviděla, střelou byla ve vlnách. —"

Od těch dob se mezi lidmi cizími potloukám; všude se mne boží, nikde nechtějí dáti Strachotovi přistěhů a ještě ho stíhají. Až všera jsem se daleko odtud dověděl, že budou dnes v sázavském klášterě souditi opata Božetěcha.

Běhím celou noc do apaty. Že jsem jen kdy Kananoovi uvěřil!"

"Na tebe a ne na opata slyším, bratře. Žaloby, žes utlačován jazykem tolika životů štěstí rozdělil."

Kníže utkvěl na mnichu přisným pohledem po třetí.

"Lhou, pane, oba jako nezavěci. Tenhle je prohnaný šibal, ne nadarmo si ho vzal do Vlach Božetěch. Lže na obrátku. Vyrostá v něm hezké kvítko!" drže odvčil žalobník.

"Někdy býval opat u Krušiny skor každý den," přisvědčoval Holubí Kananoovi. "Tvář Radčina ho tam lákala."

"Nedotýkej se její eti. Já hlupce tomu taky věřil, protože jste mi tak namluvili! — Věřil, pane, Strachota, že Radce vadne více zelený, a proto se ta holka utopila, že otec každým pohledem vyřikal ji domnělý hřích. Ale je nevinna, jako že bez úrazu čest našeho dobrého opata. A já nevěděl, jak přál sluchu slovům o něm zlověstným! — To ty — ty, Kanan, hada zanesla v nitro mé."

Mladý zbrojnoš obrátil se nyní proti žalobníku.

"Všecko tohle, jasný pane, zlý návod na našeho opata odjinud," ozval se v pozadí temný hlas a před knížete, pokloniv se mu, předstoupil šedý kmet.

Byl to vrátník Božek.

"Já býval už zdejším fortněm za Vítu, opata, já s ním šel do Uher a vrátil jsem se zase s ním, když odtud vyhnal sv. Prokop Němce-čizozemce. Tenkrát na nás sočili a u knížete Spytihněva žalovali Břevnovští. A od nějakého času se jim zase po našich oestách zastesklo. Kdykoliv opat vytáhne někam z kláštera paty, vždycky sem někdo z Břevnova přijede. Bratr Gerhard, který se v loni v Sázkavě utopil, býval tu nejčastěji."

"Je, jasný kníže, od opata uplacen. Proč se nikdo z bratří neozve na obranu jeho, ale mlčíce všichni, projevují souhlas svůj? — Tak u nás za Božetěcha pouhý vrátník platí více, má-li u něho dobré oko, než sebe horlivěji kněz," podotkl bratr Demetr.

"Že nikdo z vás žalobám na opata pronešených ničeho nenařítá?" jasným zvukem otázal se bratr-mnichů vojvoda.

"Dlouhá léta našemu milovanému opatu Božetěchovi!" zahlaholilo náhle slavně klenbami, jako když se zvony o hody bobě rozezvou.

Mlčelo jich jen několik a z těch se neodvážili ke straně žalobníkové přistoupiti ani jediný.

"Dlouhá léta našemu milovanému opatu Božetěchovi!" zahlaholilo náhle slavně klenbami, jako když se zvony o hody bobě rozezvou.

"Přeslechls, veliký kníže, že našemu klášteru byly zde vrženy v tvář poličky, jako bychom my stáli za obviňovateli Božetěchových a si jich pobádali; moč svého úřadu co visitátor zdejšího kláštera —"

Ale Břetislav ho již neposlouchal. Sešel dolů a upřimně potřásaje Božetěchovi pravicí, pravil:

"Jsem tomu, otče, rád, že jsem takhle mohl souditi!" A obrátiv se k mnichům, zavolal: "Dlouhá léta vašemu opatu Božetěchovi! — Ať na slávu celé země i své feholé zdejší klášter spravuje!"

A za knížetem zas jedním hrdlem, skorem všickni dlouhá léta přáli svému opatu z plných a vroucích srdcí.

Břevnovský opat hovořil zatím s biskupem po tichu. Dle všeho mu nebyla vojvodova slova as po chuti.

"Já již úkol svůj dokonal a nyní suďte vy sami nad těmi, kteříž podezřívkami nekalmými obvinili svého představeného. Pokud z vašich zákonů vím, jsou tresty těžké a pokuty přísané stanoveny na háře bezetného. Já potom též přiložím slovo své na váhu spravedlnosti."

Za těchto slov obrátil se Břetislav k biskupovi a opatu Břevnovskému s pohledem, v němž zračilo se plno výstřek.

"Šmím-li, světlý vojvodo, prositi tebe o jakousi milost, uděl mi ji," prosil tichým hlasem opat Božetěch.

"Jen ji vyřkni, otče důstojný, a bude-li s to ruka má, aby učinila něco pro klášter nebo pro tebe, učini, aby viděl Čechové, jak umí kníže jejich oceniti nevinu i zpat a poutvou povahu."

Osmilují se tedy prositi po spolubratry své fehole, kteříž se na mne provinili, o milost a odpustění!"

"Milost, opate Božetěchu? — Aby po čase zase protl tobě brojiti, podtají si najímati svědky z poddaného lidu a rozsvědčí do srdcí jejich nejžernější pomluvy?"

"Milost, veliký kníže!"

"Ne mně, ale církevi přísluší zde rozhodovati!"

"Nechej, aby kdo pro mne trpěl. Já jim z duše odpouštím, odpustím jim také Bůh a pokojem svatým rači nás navštívití pro všechny příští dny! — Odpouštím všem, kdož dnešní soud zaviniili jakýmkoliv způsobem!"

"Mně taky, otče opate, odpouštíš?" zavolal Strachota vřhnuv se na zem před Božetěchem a objav mu nohy oběma rukama. "Odpustíš mi, že jsem se ti za všecko dobré odmůnil nevěděkem? Iť jsem se k tvým nohám chtěl dávat, vrhnouti a všecko tobě vyjeviti, ale když se utopila, hnalo mne to odtud pryč a hlava mi hořela prudkým ohněm — — Předobry a předrahý pane máj!"

Opat Božetěch sehnul se k hochovi zdvihl jej od země.

Týmže okamžikem však zavřoval Demetr a než jen mohl kdo zachytiti, ležel na kamenné dlažbě s roztráštěnou hlavou. Na bílé, hlazené kameny vyřinul se proud červené krve.

Bratři se kolem nešťastníka sběhli a zdvihali jej; ale tělo bylo již bez vlády. Zdálo se, že oči, které bývaly za živa tak hluboko v důlkách zapadlé, vystoupily nyní až po samé řasoví.

"Boží soud!" rozlehlo se šepem prostornou síní.

"Pomodelme se, aby spravedlivý Bůh na soudě svém dal přehodu milosrdenství," promluvil opat tlučeným hlasem, poklekl a všichni bratři s ním, — i ten Kanan s Holubím.

"Kde Bůh soudí, nesluší se lidem plésti do soudů jeho," propověděl za chvíli opat visitátor.

"Vinníka navštívil soudce věčný, byt i světský soud mu pokuty byl promínil."

Biskup stařeček Břevnovskému přisvědčil. Ale nyní si nehladil hloučký vous a oči jeho se všemohé vyřebaly k hledu na nebožtíka, jež čtyři bratři černým prostředlem zakrývali.

Kníže odejel z kláštera ještě téhož dne a celou cestou do Prahy ani slova nepromluvil.

Všemožné se vzpíral zasednouti k soudu veřejnému nad Božetěchem, ale biskup a ještě více opat Břevnovský nedali mu pokoj, až jim byl po vůli.

Za nedlouho vyjel i opat s biskupem. Ale lidé sbíhali se z bud a bylo jim viděti na obličejích, že by Břevnovská neradi jen tak zholu pustili.

Božetěch však a oběma vypravil čelou klášterskou, aby možná mu násilí zabránili. Chtl, aby šel také Holata, ale šedivec mu řekl do očí, že nepějdě a kdyby šel, že by ještě lid podráždil.

"Podivný soud!" pravil k biskupovi opat visitátor. "Že jakýs pohledík svědčí o nevině jeho, i kníže tomu uvěřil. A ti také! Dříve neustále naléhají a pak jeden strachy ještě dodělá. Musí říci člověk chtlé nechtěj, že to boží soud. Já bych jinak soudil. Tak jest, když chlapec sedí na trůnu. — A jak jidrásky se tvářil, jako by byl nejspřavedlivější a my všichni publikáni. Však nemá ještě vyhráno!"

Biskup stařeček zase si hladil hloučký vous. Také ho mrzelo, že lépe dnes ten soud nedopadl. Schválně ne vzal a sehon ani kaplana, o němž věděl, že přeje Božetěchovi, aby ho snad po cestě ještě nepřemluvil. Břevnovský ho k tomu navedl.

Náhle rozezvoučely se zvony údolinnou. Přikřněl zuřil dnes velebný jejich hlabol ve skalách jako divoké houkání sov za noei vyplakných. — To hrana zvonili v Sázkavě Demetrovi. Ale ani "Otče náš" nepomodelil se nikdo za něho v tlupe, jež se brala volným klusem podél vod.

"Tady našli před rokem Gerharda, vidíte, zrovna tady — a tamhle oráše. Oba byli zohaveni k nepoznání. Hladte, zas víří se vlny, jako by opat chtěl koho-ž pozřít," hezky nahlas pověděl jeden z čeledí klášterské. "Strašitady, Božetěch tu postavil kříž,

DO STARÉ VLASTI

k Vánočním a Novému roku pošlete již nyní peněžní dárky; neb na poslední dny jest mnoho záležitostí a úřady v Československu nemohou stačit a tím se stává, že mnoho záležitostí jest značně zdrženo, pak koruny jsou nyní lačné, před svátky budou dražší.

PŘED DVĚ STĚ MILLIONŮ KORUN

Jméno již tímto rokem poukázali k vyplacení do Československa.

PROČ byl prostřednictvím našim odeslán tak velký počet korun? PROTOŽE máme vždy ten nejlepší kurs, vše bylo rychle a správně vyřizeno až na malé neodvratitelné výjimky.

Zdati si přejete rychle a správně obslužení, pošlete prostřednictvím našim. Tato jest ryc. Československá Národní banka pod kontrolou vlády Rep. Spol. Státo. Každý podnik, výbor a ústředí jest Českoslovák.

Vždy pošlete draft neb Money order a my odšleme ten nejlepší kurs v korunách. Udejte přesné jméno a adresu, komu mají býti peníze vyplaceny, neb na tom velice záleží, aby výplata byla urychlena, jelikož v Československu jest mnoho měst a vesnic majících to samé jméno; pak udejte správné vaše jméno a adresu a pošlete vše na —

LAWDALE NATIONAL BANK

3337-3339 West 26th Street, Chicago, Ill.

Vypíšte tento kupon, udejte přesné adresu a přiložte draft nebo Money Order a zašlete vše nám.

Komu mají býti peníze zašlány:

Jméno

Přesná adresa

Přiloženo \$

Kdo zašlá peníze

Adresa

aby se poutník za nešťastníky pomodlil. Hodný jest náš Božetěch!"

Opat Břevnovský odvrátil od řeky oči a pak utkvěl na kříži pod skalou. Koník jeho zakusl náhle rychleji, že se oči o hezký kus cesty před biskupem.

Stařeček Kosmas neslyšel, co biskup povídal, a vtáhl si chlupatci níže na uši.

D o s l o v .

Za Břetislava II. zažila česká země zléch i dobrých let; ale sázavský klášter od těch dob, co v kapitulu síni zasedl vojvoda k soudu nad Božetěchem, zléch nepomně více. Ani když biskup Kosmas velikolepý nový chrám vysvětil, nevyjasnila se obdoba nad zdejším klášterem; ale za krátký čas zachmuřila se naprosto.

Sázavský kostel byl nad všecko pomýšleni nádherný, v křesťanském starověku u nás jeden z nejvštějších. Byl vystaven v nejuštělejších slohu románském.

Souvěký kronikář zanechal potomkům zevrubný popis stavby Božetěchovy, aby v přístích dobách věděli, že byl v Čechách před lety dávnými mniši slovanští — umělci a na Sázkavě že opatoval muč, kterému zde nikdy potom rovně nebylo.

Biskup Kosmas již zatím posvěcení dosáhl.

Po Čechách byly háje posekány, žereci vymrskáni za hranice a všude již chodili do chrámů křesťanských. Nikde už nepochovávali mrtvých na křížovatkách, nepálili nad nimi trzny a také nechodili se modlit ani na draha, ani k studánkám.

Avšak na Sázkavě již také slovanští mniši nebylo. Z Břevnova přistěhovali se sem latínští a Břevnovský převor stal se Božetěchovým nástupcem.

Mír do zdejších tichých stěn se už nevrátil. Svěry podle současných letopisů bývaly zde takřka denními hosty; a u dvora knížecího stihala žaloba žalob!

Semeno zášti jednou v zdejší zátíži hozené vybuchlo tak, že to bylo cítiti v každé klášterské skulině. Konec ku konce rozkázal Břetislav neustálým útvaním rozmrzen, aby slovanští mnichové klášter opustili a postoupili jej bratrům fehole Břevnovské. Ovšem, že se tito o všecko přičinili nejvíce.

Co platno vzpírati se a odvolávati třeba i na římskou stolici? — Slovanští bohohostům stala se přičině nepohodlnou a opat Božetěch

snad i nebezpečným jejím reprezentantem. A když konečně všude jen svár a třenic, všude ještě různé a záští, všude podezřívky a všude pohana, pak i ten kouteček, kterýž býval člověku nejmilejším, se znechutí. . . . A opat Božetěch byl také jen člověkem! I ta vlaštovička hledá jiné hnízdečko, i ta jilovička jiného útulku! — Božetěch jež také našel a hled? — Vánek vás ještě, než zakoučím, do něho dovedu.

Ve dvoře vedle kláštera už také cizí, neznámý lid.

Dubravka umřela utrápěna hořem nedlouho po osudném soudě.

I obě děti šly za matičkou v několik dní.

Pochovali je k ní na hřbitov nedaleko kláštera.

V koutečku za rybnou ve skalách k pěti hrobům přidružil se šestý rov. Také čel nad ním kříž a zabloudil-li poutník do zdejší pustiny, mohl tu lecky viděti utrápěného a usouzeného muže. Nebyl ještě letitý, ale už bílý jako mléko.

Vedle něho sedával prastarý dědovek.

V jednom z těch hrobů odpočíval také Krušina. Jda zrovna z kapitulu síni deuru vyhledat, už se také nevrátil.

"Tak to bylo, tak," povídal stařeček rybnák kolikrát za den. "Viděl jsem ji k ránu a druhý den k večeru vykopal jsem jí hrob — vodou říznou vykopil, potom jsem holku pochoval a se za ni pomodlil 'Otče náš'. Byla tak hezounká, jako anděl po pravé straně hlavního oltáře v klášterském kostele. — Bylo to v máji, když všude všecko kvete, když nejhezčí všude čas a i v té naší rybné rozostomile. — A za podzimku také z rána — plul po řece obstarlý muž. Vzal jsem ho na loďici a zrovna vedle té holky pochoval."

"Šel ji hledat a nalezl ji," pozdvihl si bělovlasce.

"Utopence utopenou!" začal zase stařík. Povídal rád, tuze rád. Však víme, jací ti staří lidé jsou. Dobří, prostosrdeční jako děti. — "A ten podzimek umřela také má žena. Já si pomyslí, že jí Pánbůh za to trestá, proč té hezounké hole vlny ostřihala. Vid, že byly jako hedvábné! — Vzděl jsi ty její vlasy hladil. Nebožka žena je ustřihala a pletla z nich věnečky. Však máš také takový. Napletla jich hodně a ze všech zbyl jí jen ten jediný."

(Pokračování.)